

Sensitive ord i Det Norske Akademis ordbok. Leksikografiske utfordringer i en diakron ordbok

Hanne Lauvstad

Det Norske Akademis ordbok (NAOB)

Ord som betegner kjønn, seksualitet, etnisitet, sykdommer, funksjonsnedsettelse og sosiale forhold kan oppfattes som sensitive og byr på utfordringer for leksikografene. I 2021 fikk redaksjonen i Det Norske Akademis ordbok (NAOB) mulighet for et systematisk arbeid med kjønn, seksualitet og etnisitet med prosjektet Sensitive ord i NAOB. Et praktisk resultat av prosjektet er en oppdatering av 835 ordboksartikler og innlemmelse av 26 nye artikler i NAOB. Den systematiske gjennomgangen økte bevisstheten hos leksikografene og medførte en mer enhetlig revisjon av ordboken. Flere nordiske ordboksredaksjoner har arbeidet med tilsvarende temaer de siste årene, og NAOB-redaksjonen har kunnet støtte seg på erfaringer især fra *Svensk Ordbok* og *Den Danske Ordbog*. I 2022 gjennomfører redaksjonen et oppfølgingsprosjekt for emnene sykdommer, funksjonsnedsettelse og sosiale forhold, kalt Mangfold i NAOB. Foredraget er altså en omtale av «work in progress», med diskusjon av prinsipielle leksikografiske spørsmål knyttet til arbeidet.

Særlige utfordringer ligger i at NAOB er en diakron ordbok som dokumenterer og beskriver ordforrådet over en periode på 200 år, fra begynnelsen av 1800-tallet til i dag. Dokumentasjonen og den metaspråklige beskrivelsen er basert på litteratur (skjønnlitteratur og sakprosa). I en diakron ordbok blir det viktig ikke å sensurere emnet, men å utforme beskrivelsen av ordforrådet i pakt med moderne normer på en saklig, ikke-aktivistisk måte. Som leksikograf er man preget av sin tid og sine forutsetninger, og man bør unngå eldre tiders fordommer og stereotypier i ordbokens deskriptive deler. Behandlingen av eldre språkbruk og stilistiske nyanser krever både årvåkenhet og kunnskap. Ordenes brukshistorie må analyseres grundig. Dessuten bør man være seg bevisst hvilke holdninger man som leksikograf møter stoffet med, og hvilke forutsetninger ordboksbrukerne kan ha for å oppfatte detaljer ved bruksmarkører og tolke ordlyden i knappe ordboksdefinisjoner. Hermeneutiske temaer som avsenderintensjon og mottagerforutsetninger før og nå er derfor sentrale problemstillinger i foredraget.